

Kulturminister Brian Mikkelsen
Kulturministeriet
Nybrogade 2
Postboks 2140
1015 København K.

Center for Leksikografi

Tlf.: 89 48 65 75

Fax: 86 15 77 27

E-mail: hb@asb.dk

Århus, den 13.03.2005

Ref.: HB/vv

Kære Brian Mikkelsen

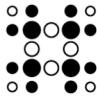
Danske online-ordbøger

Kulturministeriet har direkte og indirekte bevilget i alt 14 mio. kr. til to danske online-ordbøger, som i løbet af de næste 4-10 år skal udsendes fra Dansk Sprog- og Litteraturselskab. Det drejer sig bl.a. om ordbøgerne *Ordbog over det Danske Sprog* og *Den Danske Ordbog*. Førstnævnte har akademikere som målgruppe. Set ud fra den ikke-akademiske sprogbrugers synspunkt vil *Den Danske Ordbog* være den vigtigste, da den vil omhandle nutidssprog. Denne ordbog vil dog tidligst om 4 år, men højst sandsynligt senere, komme på nettet, da forlaget Gyldendal af økonomiske hensyn må prioritere salget af den trykte udgave i seks bind. Med fokus på den ”almindelige” sprogbruger vil vi gerne foreslå at bygge bro over denne periode ved at supplere de to akademisk tunge ordbøger med en eksisterende ordbog.

Center for Leksikografi på Handelshøjskolen i Århus er ubestridt et af verdens førende inden for leksikografisk forskning, hvis teorier citeres i de fleste metaleksikografiske bidrag. Det kan også nævnes, at centerets leder er Danmarks eneste professor i leksikografi.

Center for Leksikografi har siden 2000 udviklet og vedligeholdt *Den Danske Netordbog* (www.netordbogen.dk). Den Danske Netordbog har ca. 110.000 opslagsord, til sammenligning har Den Danske Ordbog 62.000 og Retskrivningsordbogen 67.000. Den Danske Netordbog blev lagt på nettet i maj 2002, er gratis tilgængelig og har i gennemsnit 900 daglige unikke brugere, der foretager mellem 5.000 og 7.000 opslag om dagen, en meget markant succesrate for en online-ordbog i Danmark. Ordbogen har således hittet på TDC's daglige liste over Danmarks mest brugte internetordbøger de sidste to år. Vi ved med sikkerhed, at ordbogen bruges af et bredt udsnit af befolkningen som fx journalister, akademikere, oversættere, studerende, folkeskoleelever etc. Vi kan se, at de fleste danske biblioteker anfører links til ordbogen, og vi modtager ofte offentlig ros i medierne for ordbogen. Men ordbogen er også kendt og anerkendt blandt akademikere internationalt og roses her for den praktiske anvendelse af de nyeste teorier inden for leksikografien, herunder inddragelsen af IT i forskningen. Den Danske Netordbog har således både en offentlig bredde og en akademisk dybde og er samtidig et godt værktøj til besvarelsen af nogle af dagligdagens sproglige spørgsmål.

Den Danske Netordbog er et værktøj for ikke-akademikere, som ønsker hjælp til tekstproduktion. Det kan dreje sig om grammatik, stavemåde, orddannelse eller usikkerhed om ordvalg. Mht. stavemåde og grammatik er ordbogen af akademikere blevet kritiseret for, at der altid gives råd om valg af en og kun én variant, og rost af ikke-akademikere for at give et klart svar, især i mange e-mails til redaktionen. Et klassisk skisma i forskningen.

Den akademiske verden har kritiseret ordbogen for at være for folkelig og derfor ikke akademisk interessant, fx fordi der ikke gives etymologiske oplysninger. Spørgsmålet er, om en ordbog overhovedet kan kritiseres for at være ikke-akademisk. Det kan kun dens konception, vi har derfor aldrig taget denne kritik alvorligt, da det altid har været min holdning, at skatteydernes bidrag skal komme skatteyderne til gode. Vi anser også det notat, som Kulturministeriet har udarbejdet (se bilag 2), for at give et misvisende billede af Den Danske Netordbog (se vores kommentarer hertil i bilag 3). Vi vil dog aldrig gå så vidt som at sige, at *Den Danske Netordbog* er fejlfri. Vores eget største kritikpunkt er, at den indeholder ufuldstændige artikler. Det skyldes, at den aldrig har fået anden støtte end den forskningstid, som Center for Leksikografis medarbejdere har kunnet afsætte til ordbogen, og at der derfor er et stort oparbejdet behov for revision og udvidelse, som kun kan udføres med velvilje fra det offentliges side i form af direkte støtte (se hertil bilag 1).

Ved den eksisterende mængde på ca. 110.000 opslagsord mangler der betydningsangivelser ved ca. 60 procent af artiklerne. Der mangler råd om grammatiske tvivlstilfælde, og der skal udarbejdes en interaktiv ordbogsgrammatik, som giver brugeren målrettet grammatisk hjælp. Derudover er det tvingende nødvendigt at udvide søgemulighederne til også at omfatte andet end blot opslagsordet. Vi har teorier til brugerinteraktion, som vi ikke kan afprøve, fordi vi bruger alle ressourcer på at vedligeholde, hvad vi har.

Den Danske Netordbog har siden 2002 været Center for Leksikografis flagskib og ansigt udadtil. Vi kan ikke lave en realistisk beregning på, hvad ordbogen har kostet indtil nu, for dette enorme arbejde har på alle måder været udført *con amore*. Den har dog nu vokset sig så stor, at den uden støtte må lukkes, da vedligeholdelsen, herunder den nødvendige udvidelse, ikke mere kan gennemføres alene som del af forskningen.

Vores umiddelbare behov er en samlet støtte på 5 mio. kroner fordelt over fem år til videnskabelige medarbejdere og til studentermedhjælp, programmering og indtastning, jf. bilag 1 og 6.

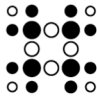
Jeg håber, at denne ansøgning vækker ministeriets interesse og ser frem til et positivt svar.

Med venlig hilsen

Professor, dr.phil.habil. Henning Bergenholtz
leder af Center for Leksikografi

Bilag

- 1) Planer for færdiggørelse af, udvidelse af og teknisk forbedring af Den Danske Netordbog
- 2) Notat fra Kulturministeriet om Den Danske Netordbog
- 3) Bemærkninger til Kulturministeriets notat af 5.5.2004
- 4) Oversigt over Center for Leksikografis online-ordbøger
- 5) Videnskabelige publikationer med relation til Den Danske Netordbog

Bilag 1: Planer for færdiggørelse af, udvidelse af og teknisk forbedring af Den Danske Netordbog

Som indgangsvinkel til denne planskitse vil jeg påpege, at det for *Den Danske Netordbog* gælder, at

ordbogens kvalitet er dens kvantitet.

Hermed menes både antal opslagsord og antal angivelser til disse opslagsord i Den Danske Netordbog. Denne kvalitet er en relativ størrelse forstået på den måde, at set i forhold til andre danske ordbøger, både foreliggende trykte ordbøger og foreliggende og planlagte online-ordbøger, har Den Danske Netordbog høj kvalitet. Men i forhold til brugernes behov har ordbogen betydelige mangler. Dette er blevet påvist i en analyse af logfiler, dvs. hvad brugerne søger efter (Bergenholtz/Johnsen 2005). Der blev i en begrænset periode med 1 mio. ordbogsopslag søgt efter godt 220.000 forskellige søgeord, heraf havde ordbogen de 104.000. De øvrige søgeord, dvs. mere end 115.000, manglede eller var stavet forkert fra brugernes side. I begge tilfælde kan der ske store forbedringer. Antallet af opslagsord kan og bør udvides løbende, bl.a. under brug af logfiler, som viser brugernes behov. Derudover bør selve programmet forbedres på en sådan måde, at det som i et stoveprogram kan foreslå brugeren den rigtige stavemåde (videnskabeligt begrundet forslag herom foreligger i en videnskabelig publikation, som er i trykken, Bergenholtz 2005). Der bør tilføjes en integreret ordbogsgrammatik, dvs. en grammatik hvortil der linkes ud fra de enkelte ords særlige grammatiske problemstillinger. De foreliggende angivelsestyper skal udvides, se hertil følgende liste. Databasesystemet er ikke optimalt, søgemulighederne bør optimeres i betydelig grad, så man kan søge på de enkelte angivelsestyper (Almind 2005). Selve brugergrænsefladen har ikke et optimalt design (Almind 2005). Opstillet i punkter ser planen således ud:

1. løbende udvidelse med i alt 100.000 nye opslagsord
2. forbedring af programmet, så fejlstavning ikke stopper søgningen
3. forbedring af databaseprogrammet
4. fornyelse af brugergrænsefladen med nyt webdesign
5. tilføjelse af betydningsangivelser ved alle opslagsord
6. tilføjelse af betydningsangivelser ved idiomer, ordsprog og sentenser
7. indarbejdelse af orddelingsangivelser
8. tilføjelse af kollokationsangivelser
9. tilføjelse og fjernelse af synonymangivelser
10. tilføjelse af flere orddannelsesangivelser
11. udarbejdelse af en udførlig brugervejledning (der findes nu kun en kort vejledning)
12. udarbejdelse af en dansk ordbogsgrammatik, hvortil der skal linkes fra relevante ord
13. kontrol af alle angivelser ved pronominer, artikler, præpositioner, partikler og konjunktioner, og tilordning til ordbogsgrammatikken
14. passivformer indføres i basen; der skal i en række tilfælde også henvises til ordbogsgrammatikken
15. imperativformer indføres i basen; der skal i en række tilfælde også henvises til ordbogsgrammatikken

Almind, Richard: Designing Internet Dictionaries; i: *Hermes* 34, 2005, 37-54.

Bergenholtz, Henning: Den usynlige elektroniske produktions- og korrekturordbog; i: *LexicoNordica* 12, 2005 (i trykken)

Bergenholtz, Henning/Mia Johnsen: Log Files as a Tool for Improving Internet Dictionaries; i: *Hermes* 34, 2005, 117-141.

Bilag 2: Notat fra Kulturministeriet om Den Danske Netordbog

Kultur

N O T A T

5. maj 2004

om Den Danske Netordbog

Den Danske Netordbog er blevet til på grundlag af forlaget Systimes DanskOrdbogen, som blev udarbejdet af medarbejdere ved Center for Leksikografi ved Handelshøjskolen i Århus i perioden 1997-99. Den blev udarbejdet som en produktionshåndbog, d.v.s. en ordbog, man bruger, når man skal producere en tekst ligesom f. eks. Retskrivningsordbogen. Imidlertid indeholder den kun definitioner af ord samt citater i begrænset omfang. Den er således mindre egnet til løsning af forståelsesproblemer i en tekst.

Den Danske Ordbog (DDO), som er udarbejdet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL) kan bruges såvel til produktion som til forståelse af tekster. Den er betydeligt mere uddybende end Netordbogen og indeholder definitioner af ord, tekstuddrag og teksthenviisninger, ordenes udtale, betydning, betydningsbeslægtning, stilværdi, deres brugsbestemmelser, konstruktionsoplysninger og encyklopædiske oplysninger m.m.

Den Danske Netordbog indeholder hovedsageligt kun ordenes rette stavemåde. Den er meget brugt, hvilket hænger sammen med, at den sammen med Retskrivningsordbogen er den eneste almindeligt tilgængelige netordbog over dansk rigssprog. Men en dyberegående oplysningskilde om ord og sprog som DDO er den ikke.

Der arbejdes på Handelshøjskolen i Århus på at forsyne Netordbogen med flere definitioner, men det skønnes, at der resterer et meget stort arbejde.

Det, der i denne sammenhæng er relevant, er en sammenligning mellem Netordbogen og Retskrivningsordbogen. Kulturministeriet støtter i forvejen udarbejdelse og udgivelse af Retskrivningsordbogen gennem Dansk Sprognævn. Retskrivningsordbogen er den udgivelse, som mest direkte kan sammenlignes med Netordbogen. Retskrivningsordbogen er ligeledes tilgængelig på nettet, bortset fra den del, der udgøres af de officielle regler om dansk grammatik og kommasætning m.v., som kun fremgår af Retskrivningsordbogen i bogform.

Der har ikke været indgivet ansøgning fra Handelshøjskolen i Århus om andel i den tipsbevilling, der i 2004 er afsat til udviklingen af netportalen om det danske sprog www.ordnet.dk. Men der har været afholdt et møde, hvor Netordbogen blev præsenteret.

Med hensyn til www.ordnet.dk er dette et projekt af en anden karakter. Projektet går ud på, at netportalen med tiden skal udgøre en samlet tilgængeliggørelse af dansk sprog og bestå af Den Danske Ordbog, Ordbog over det Danske Sprog samt med tiden Holbergordbogen, Gammeldansk Ordbog, øvrige tekster og tekstsamlinger m.v., således at basen ved fuld gennemførelse kan demonstrere dansk skriftsprog gennem 1.000 år fra runerne og frem. Der er således ingen umiddelbar sammenlignelighed mellem Netordbogen og projektet www.ordnet.dk.

Sammenfattende kan det konkluderes, at da Kulturministeriet i forvejen støtter udarbejdelse og udgivelse af Retskrivningsordbogen skønnes det ikke hensigtsmæssigt, at der afsættes midler til et tilsvarende ordbogsprojekt.

Bilag 3: Bemærkninger til Kulturministeriets notat af 5.5.2004

Kulturministeriet

Center for Leksikografi

Tlf.: 89 48 65 75

Fax: 86 15 77 27

E-mail: HB@ASB.DK

Århus, den 13.3.2005

Ref.: HB/VV

Bemærkninger til "Notat om Den Danske Netordbog" af 5.5.2004

Notatet giver ikke et retvisende billede af Den Danske Netordbog. Denne ordbog indeholder ikke "hovedsageligt kun ordenes rette stavemåde", udsagnet er tværtimod en præcis gengivelse af Retskrivningsordbogens indhold.

Den Danske Netordbog (www.netordbogen.dk) er konciperet til at give hjælp, når en dansker har problemer med at skrive en tekst. Det er derfor en sammenligning mellem æbler og pærer, når det fremhæves, at Den Danske Netordbog er uegnet til løsning af forståelsesproblemer i en tekst. Notatet undlader at oplyse, at Den Danske Netordbog har en lang række oplysninger, som Retskrivningsordbogen ikke har, nemlig synonyme, antonymer, ordforbindelser, idiomer og ordsprog, angivelser, som er relevante for den forudsete funktion. Hertil hører klare anbefalinger. Hvor de fleste danske ordbøger blot anfører alle forekommende varianter, giver Den Danske Netordbog klare anbefalinger til, hvad man skal vælge; det gælder både ortografiske, grammatiske og semantiske varianter (se hertil Tarp 2002, Bergenholtz/Vrang 2002 og Bergenholtz/Bøgelund 2002, litteraturangivelser i bilag 5). Den Danske Netordbog har betydeligt færre betydningsoplysninger end Den Danske Ordbog, men flere oplysninger om ordforbindelser, orddannelser og synonyme end denne (se hertil Bergenholtz/Vrang 2004). Hvad notatet heller ikke nævner, er, at denne ordbog har næsten dobbelt så mange opslagsord som Den Danske Ordbog og også 40.000 opslagsord mere end Retskrivningsordbogen.

Sammenligningen i notatet med Retskrivningsordbogen er derfor misvisende. Retskrivningsordbogen har kun ortografiske og grammatiske angivelser, dens konception og uensartethed er problematisk (Tarp 2002). Den Danske Netordbog har ikke bare mange flere ord, den har mange flere angivelsestyper. Den ville, hvis den blev trykt, have et omfang på måske ti retskrivningsordbøger eller 4-5 bind i Den Danske Ordbogs størrelse.

I korthed kan man skelne mellem ensprogede ordbøger som hjælp ved **kommunikationsproblemer** (tekstforståelse og tekstproduktion) og **vidensproblemer** (viden om sprog). Det allerede bevilgede internetprojekt (www.ordnet.dk) vil være et universelværktøj, som i særlig grad vil kunne tilbyde viden om sprog (vidensproblemer). Retskrivningsordbogen giver som Den Danske Netordbog ikke primært hjælp ved **tekstreceptionsproblemer** og – i modsætning til Den Danske Netordbog – kun i begrænset omfang hjælp ved problemer under **tekstproduktion**, da Retskrivningsordbogen – i modsætning til Den Danske Netordbog – ikke indeholder synonym-, kollokations-, idiom- og orddannelsesangivelser. Det kan oplyses, at Den Danske Netordbog for tiden har ca. 6.000 ordbogsopslag om dagen eller ca. to mio. ordbogsopslag om året og – i modsætning til Retskrivningsordbogen – stort set hver dag hiter på TDC's liste over brug af online-ordbøger i Danmark.

Med venlig hilsen

Professor, dr.phil.habil. Henning Bergenholtz, leder af Center for Leksikografi

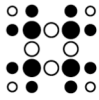

Bilag 4: Oversigt over Center for Leksikografis online-projekter

- 2000: **Den Danske Netordbog** (www.dendanskenetordbog.dk)
almensproglig online-ordbog med 110.000 opslagsord
finansiering: ingen
- 2001: **Idiomordbogen** (www.idiomordbogen.dk)
online-ordbog med danske idiommer
finansiering: ingen
- 2002: **Den danske regnskabsordbog** på nettet (www.regnskabsordbogen.dk)
online-ordbog over danske regnskabstermer under IAS/IFRS-standarden
finansiering: private fonde
- 2002: **Den dansk-engelske regnskabsordbog** på nettet (www.regnskabsordbogen.dk)
online-ordbog over danske regnskabstermer og deres engelske ækvivalenter under IAS/IFRS-standarden
finansiering: private fonde
- igangværende: **Den engelske regnskabsordbog** på nettet (www.regnskabsordbogen.dk)
online-ordbog over engelske regnskabstermer under IAS/IFRS-standarden
finansiering: private fonde
- igangværende: **Den engelsk-danske regnskabsordbog** på nettet (www.regnskabsordbogen.dk)
online-ordbog over engelske regnskabstermer og deres danske ækvivalenter under IAS/IFRS-standarden
finansiering: private fonde
- igangværende: **Den danske musikordbog** på nettet (www.musikordbogen.dk)
online-ordbog over danske musiktermer
finansiering: ansøgning af 11.3.2005 til Kulturstyrelsen

Bilag 5: Videnskabelige publikationer med relation til *Den Danske Netordbog*

- Almind, Richard/Henning Bergenholtz: Die ästhetische Dimension der Lexikographie; i: Ulla Fix/Hans Wellmann (Hrsg.): *Bild im Text – Text und Bild*. Heidelberg: Winter, 2000, 259-288.
- Almind, Richard/Henning Bergenholtz: Integreret cd-rom- og internet-koncept til elektronisk referenceværk; i: *Elefant – se også myg. Festskrift til Jens Axelsen*. Red. af Anna Garde, Pia Jarvad og K.T. Thomsen. København: Gyldendal 1998, 205-215.
- Almind, Richard/Henning Bergenholtz: Internetordbøgers layout; i: *Nordiske studier i leksikografi. 6. Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, Tórshavn, 21.-25. august 2001*. Red. af Zakaris Svabo Hansen og Anfinnur Johansen. Tórshavn: Nordisk Forening for Leksikografi 2003, 15-29.
- Almind, Richard: Designing Internet Dictionaries; i: *Hermes 34*, 2005, 37-54.
- Bergenholtz, Henning/Christina Bøgelund: Hvor præskriptiv er en deskriptiv ordbog? Hvor deskriptiv er en præskriptiv ordbog? i: *LexicoNordica 9*, 2002, 79-108.
- Bergenholtz, Henning/Jonna Bisgaard/Majken Brunsborg/Kamilla Kvist Kwichmann: Sprogpolitik: So ein Ding müssen wir auch haben; i: *Hermes 31*, 2003, 135-165.
- Bergenholtz, Henning/Mia Johnsen: Log Files as a Tool for Improving Internet Dictionaries; i: *Hermes 34*, 2005, 117-141.
- Bergenholtz, Henning/Sanne Jensen: Inddragelse af informanter ved ordbogsarbejde; i: *LexicoNordica 7*, 2000, 149-166.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp: Die moderne lexikographische Funktionslehre. Diskussionsbeitrag zu neuen und alten Paradigmen, die Wörterbücher als Gebrauchsgegenstände verstehen; i: *Lexicographica 21*, 2002, 253-263.
- Bergenholtz, Henning/Vibeke Vrang: Den Danske Ordbog bind 2 (E-H) og 3 (I-L) – en ordbog for folket eller for akademikere? i: *LexicoNordica 12*, 2005 (i trykken)

- Bergenholtz, Henning/Vibeke Vrang: Den Danske Ordbog imponerer og skuffer; i: *Hermes* 33, 2004, 149-178.
- Bergenholtz, Henning/Vibeke Vrang: Ny dansk ordbog i seks bind for sekretærer og forskere; i: *LexicoNordica* 11, 2004, 165-189.
- Bergenholtz, Henning/Vibeke Vrang: Ret og pligt. Om nye danske retskrivningsordbøger; i: *Hermes* 29, 2002, 197-216.
- Bergenholtz, Henning: Bryder Dansk Sprognævn den danske sproglov? Sprogpolitik i teori og praksis; i: *Från Närpesdialekt till EU-svenska. Festschrift till Kristina Nikula*, udg. af Harry Lönnroth. Tammerfors: Tampere University Press 2003, 17-31.
- Bergenholtz, Henning: Deskriptiv, proskriptiv og præskriptiv leksikografi; i: *Normer og regler. Festschrift til Dag Gundersen 15. januar 1998*, red. av Ruth Vatvedt Fjeld og Boye Wangenstein. Oslo: Nordisk forening for leksikografi 1998, 233-246.
- Bergenholtz, Henning: Deskriptive, præskriptive og proskriptive angivelser om substantivers pluralis; i: *Nordiske studier i leksikografi VI. Rapport fra Konferance om leksikografi i Norden 21.-44. maj 2003 i Volda/Ørsta*, udg. af Ruth Fjeld og Dagfinn Worren. Oslo: Nordisk Forening for Leksikografi 2005. (i trykken)
- Bergenholtz, Henning: Korpusbaseret leksikografi; i: *LexicoNordica* 3, 1996, 5-17.
- Bergenholtz, Henning: Lexikographie und Wortbildungsforschung; i: *Praxis- und Integrationsfelder der Wortbildungsforschung*, hrsg. von Irmhild Barz/Marianne Schröder/Ulla Fix: Heidelberg: Winter 2000, 19-30.
- Bergenholtz, Henning: Ordbøgers funktion og æstetik; i: Peder Skyum-Nielsen (udg.): *Sprogets funktion og æstetik*. København: Gad 1995, 55-81.
- Bergenholtz, Henning: Proskription, oder: So kann man dem Wörterbuchbenutzer bei Textproduktions-schwierigkeiten am ehesten helfen; i: *Sprache im Alltag. Beiträge zu neuen Perspektiven in der Linguistik. Herbert Ernst Wiegand zum 65. Geburtstag gewidmet*. Hrsg. von Andrea Lehr/Matthias Kammerer/Klaus-Peter Konderding/Angelika Storrer/Caja Thimm/Werner Wolski. Berlin/New York: de Gruyter 2001, 499-520.
- Bergenholtz, Henning: User-oriented Understanding of Descriptive, Proscriptive and Prescriptive Lexicography; i: *Lexikos* 13, 2003, 65-80.
- Bergenholtz, Henning: Variantangivelser i en dansk produktionsordbog ud fra eksempler med fleksionsangivelser i Retskrivningsordbogen; i: *Hermes* 21, 1998, 95-119.
- Tarp, Sven: Wörterbuchfunktionen: Utopische und realistische Vorschläge für die bilinguale Lexikographie; i: *Studien zur bilingualen Lexikographie mit Deutsch II*, hrsg. von Herbert Ernst Wiegand. Hildesheim/New York: Olms 1995, 17-62.
- Tarp, Sven: Korrektur og retning som leksikografiske funktioner; i: *Hermes* 33, 2004, 117-147.
- Tarp, Sven: Kritiske bemærkninger til den officielle danske retskrivningsordbog; i: *LexicoNordica* 9, 2002, 195-208.
- Tarp, Sven: Leksikografi på egne ben. Fordelingsstrukturer og byggede i et brugerorienteret perspektiv; i: *Hermes* 21, 1998, 121-137.
- Tarp, Sven: Lexicography and the linguistic concepts of homonymy and polysemy; i: *Lexicographica* 17, 2001, 22-39.
- Tarp, Sven: Theoretical foundations of the so-called cross-reference structures; i: *Lexicographica* 15, 1999, 114-137.